

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (štvrtá komora)

zo 17. mája 2017¹

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Samostatní obchodní zástupcovia — Smernica 86/653/EHS — Provízia obchodného zástupcu — Článok 11 — Čiastočná nerealizácia zmluvy uzatvorenej medzi treťou osobou a zastúpeným — Dôsledky pre nárok na províziu — Pojem „okolnosti pripísateľné zastúpenému““

Vo veci C-48/16,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Okresného súdu Dunajská Streda z 23. novembra 2015 a doručený Súdnemu dvoru 27. januára 2016, ktorý súvisí s konaním:

ERGO Poistovňa, a. s.

proti

Alžbete Barlíkovej

SÚDNY DVOR (štvrtá komora),

v zložení: predseda štvrtej komory T. von Danwitz, sudcovia E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe (spravodajkyňa) a C. Lycourgos,

generálny advokát: M. Szpunar,

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- slovenská vláda, v zastúpení: B. Ricziová, splnomocnená zástupkyňa,
- nemecká vláda, v zastúpení: T. Henze a M. Hellmann, splnomocnení zástupcovia,
- Európska komisia, v zastúpení: K.-P. Wojcik, A. Tokár a L. Malferrari, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 12. januára 2017,

vyhlásil tento

¹ — Jazyk konania: slovenčina.

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 11 smernice Rady 86/653/EHS z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov (Ú. v. ES L 382, 1986, s. 382; Mim. vyd. 06/001, s. 177).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi ERGO Poistovňa, a. s. (ďalej len „ERGO“) a pani Alžbetou Barlíkovou vo veci žaloby o zaplatenie 11 421,42 eura, ktorú podala spoločnosť ERGO proti pani Barlíkovej z dôvodu vrátenia provízií.

Právny rámec

Právo Európskej únie

- 3 Druhé a tretie odôvodnenie smernice 86/653 znejú takto:

„keďže navyše rozdiely v štátnych zákonoch, ktoré sa týkajú obchodného zastúpenia podstatne ovplyvňujú podmienky súťaže a výkon tejto činnosti v rámci [Európskej únie] a sú určujúce jednak na ochranu obchodných agentov *vis-a-vis* tým, ktorých zastupujú a aj na ochranu obchodných transakcií [a poškodzujú úroveň ochrany obchodných zástupcov v ich vzťahoch s tými, ktorých zastupujú, ako aj bezpečnosť obchodných transakcií – *neoficiálny preklad*]; keďže okrem toho tieto rozdiely sú také, že podstatne bránia uzatváraniu, výkonu a prevádzkovaníu kontraktov obchodného zastúpenia, kde zastúpení a obchodní zástupcovia sú usadení v [rôznych – *neoficiálny preklad*] členských štátoch;

keďže obchod s tovarom medzi členskými štátmi sa má uskutočňovať za podmienok, ktoré sú podobné jednotnému trhu a v tomto dôsledku je potrebná aproximácia právnych systémov členských štátov v rozsahu potrebnom na správne fungovanie spoločného trhu; keďže v tomto ohľade pravidlá, ktoré sa týkajú konfliktu zákonov neodstránia nekonzistenciu vo vzťahu k uvedenému obchodnému zastúpeniu ani v prípade ak by boli jednotné a preto navrhnutá harmonizácia týchto pravidiel je nevyhnutná nehladiac na ich existenciu.“

- 4 Článok 1 ods. 2 tejto smernice stanovuje:

„Na účely tejto smernice, ‚obchodný zástupca‘ znamená samostatne zárobkovo činného sprostredkovateľa, ktorý má trvalé oprávnenie dojednávať predaj alebo nákup tovaru v mene a na účet inej osoby, ktorá sa ďalej nazýva ‚zastúpený‘ alebo dojednať a uzatvoriť takéto právne úkony na účet a menom zastúpeného.“

- 5 Článok 3 ods. 1 uvedenej smernice stanovuje:

„Pri výkone svojich činností musí mať obchodný zástupca na zreteli záujmy toho, koho zastupuje, a konať zodpovedne a dobromyseľne.“

- 6 Článok 4 ods. 1 tejto smernice stanovuje:

„Vo vzťahu k svojmu zástupcovi musí zastúpený konať zodpovedne a dobromyseľne.“

- 7 Kapitola III smernice 86/653 s názvom „Odmeňovanie“ obsahuje najmä pravidlá, ktoré sa uplatňujú v prípade, ak je obchodný zástupca odmeňovaný formou provízie. Podľa článku 6 ods. 2 tejto smernice sa na účely tejto smernice „akákoľvek časť odplaty, ktorá závisí od počtu alebo finančného objemu obchodnej transakcie“ považuje za províziu.

8 Článok 7 ods. 1 uvedenej smernice znie:

„Obchodný zástupca má nárok na províziu z obchodných transakcií uzatvorených počas platnosti zmluvy o obchodnom zastúpení:

a) ak sa transakcia uzatvorila v dôsledku jeho činnosti

alebo

b) sa transakcia uzatvorila treťou stranou [osobou – *neoficiálny preklad*], ktorú obchodný zástupca predtým získal za zákazníka pre transakciu rovnakého druhu.“

9 Článok 10 ods. 1 tejto smernice stanovuje:

„Provízia je splatná, ak nastane aspoň jedna z nasledovných okolností:

a) zastúpený uskutočnil transakciu alebo

b) zastúpený mal podľa dohody s treťou stranou [osobou – *neoficiálny preklad*] uskutočniť transakciu alebo

c) tretia osoba uskutočnila transakciu.“

10 Článok 11 smernice 86/653 stanovuje:

„1. Nárok na províziu môže zaniknúť, iba ak:

— je ustanovené [ustálené – *neoficiálny preklad*], že zmluva medzi treťou stranou [osobou – *neoficiálny preklad*] a zastúpeným sa nerealizuje

a

— že sa tak nestalo vinou zastúpeného.

2. Obchodný zástupca zaplatenú províziu vráti, ak nárok na ňu zanikol.

3. Od ustanovení odseku 1 sa nemožno odchýliť dohodou v neprospech obchodného zástupcu.“

Slovenské právo

Obchodný zákonník

11 § 642 Obchodného zákonníka, ktorý sa týka zmluvy o sprostredkovaní, stanovuje:

„Zmluvou o sprostredkovaní sa sprostredkovateľ zaväzuje, že bude vyvíjať činnosť smerujúcu k tomu, aby záujemca mal príležitosť uzavrieť určitú zmluvu s treťou osobou, a záujemca sa zaväzuje zaplatiť sprostredkovateľovi odplatu (províziu).“

- 12 Smernica 86/653 bola prebratá do právneho poriadku Slovenskej republiky prostredníctvom § 652 a nasl. Obchodného zákonníka. § 652 ods. 1 tohto zákonníka stanovuje:

„Zmluvou o obchodnom zastúpení sa obchodný zástupca ako podnikateľ zaväzuje pre zastúpeného vyvíjať činnosť smerujúcu k uzatvoreniu určitého druhu zmlúv (ďalej len ‚obchody‘) alebo dojednávať a uzatvárať obchody v mene zastúpeného a na jeho účet a zastúpený sa zaväzuje zaplatiť obchodnému zástupcovi províziu.“

- 13 § 660 ods. 1 a 2 Obchodného zákonníka stanovuje:

„(1) Nárok na províziu... vzniká v okamihu, keď

- a) zastúpený splnil záväzok vyplývajúci z obchodu alebo
- b) zastúpený bol povinný splniť záväzok vyplývajúci z obchodu... alebo
- c) tretia osoba splnila záväzok vyplývajúci z obchodu.

(2) Nárok na províziu vzniká najneskôr v okamihu, keď tretia osoba splnila svoju časť záväzku alebo bola povinná ju splniť, ak zastúpený splnil svoju časť. Ak však tretia osoba má splniť svoj záväzok až po uplynutí viac ako šiestich mesiacov po uzavretí obchodu, obchodnému zástupcovi vzniká nárok na províziu po uzavretí obchodu.“

- 14 § 662 ods. 1 a 3 Obchodného zákonníka stanovuje:

„(1) Nárok na províziu zanikne, ak je zrejmé, že obchod medzi zastúpeným a tretou osobou sa neuskutoční a ak jeho neuskutočnenie nie je dôsledkom okolností, za ktoré zodpovedá zastúpený, ak z obchodu nevyplyva niečo iné.

...

(3) Dohodou len v prospech obchodného zástupcu možno upraviť aj inak zánik nároku na províziu podľa odseku 1.“

Občiansky zákonník

- 15 § 801 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka stanovuje:

„(1) Poistenie zanikne aj tak, že poistné za prvé poistné obdobie alebo jednorazové poistné nebolo zaplatené do troch mesiacov odo dňa jeho splatnosti.

(2) Poistenie zanikne aj tak, že poistné za ďalšie poistné obdobie nebolo zaplatené do jedného mesiaca odo dňa doručenia výzvy poisťovateľa na jeho zaplatenie, ak nebolo poistné zaplatené pred dorúčením tejto výzvy. ...“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 16 Spoločnosť ERGO pôsobiaca v sektore poistenia a pani Barlíková, uzavreli 13. marca 2012 zmluvu označenú ako „Zmluva o sprostredkovaní s viazaným finančným agentom“ (ďalej len „sporná zmluva“). Táto zmluva odkazovala na § 642 Obchodného zákonníka.

- 17 Podľa tejto zmluvy sa pani Barlíková zaviazala, že bude vykonávať „sprostredkúvanie v sektore poistenia“ v prospech spoločnosti ERGO. Táto činnosť spočívala najmä vo vyhľadávaní klientov, ktorým predkladala ponuku tejto spoločnosti na uzavretie poistných zmlúv. Pani Barlíková bola tiež splnomocnená na uzatváranie týchto zmlúv v mene a na účet spoločnosti ERGO.
- 18 Pani Barlíková dostávala za uzavretie každej poistnej zmluvy províziu, ktorá zodpovedala určitej percentuálnej časti poistnej sumy alebo ročného poistného. Hneď po uzavretí zmluvy s klientom jej vzniklo právo na zálohové vyplatenie provízie. Nárok na províziu sa stal definitívny len vtedy, ak nedošlo k ukončeniu poistnej zmluvy do troch, resp. piatich rokov.
- 19 Okrem toho sporná zmluva stanovila, že ak klient nezaplatí poistné za prvé mesiace trvania poistnej zmluvy, nárok na províziu zaniká a v prípade, ak klient prestane s platením poistného po uplynutí prvých troch mesiacov trvania poistnej zmluvy, provízia sa pomerne zníži.
- 20 Pani Barlíková priniesla spoločnosti ERGO viacero klientov. V súlade so spornou zmluvou sa jej vyplatili zálohové provízie, na ktoré jej vznikol nárok pri uzatvorení poistných zmlúv s uvedenými klientmi. Niektorí klienti však v čase 3 až 6 mesiacov od uzavretia poistnej zmluvy prestali platiť poistné vzťahujúce sa na tieto zmluvy a nereagovali ani na výzvu na úhradu splatných súm, ktorú im zaslala spoločnosť ERGO. V dôsledku toho tieto zmluvy podľa § 801 Občianskeho zákonníka zo zákona zanikli. Niektorí klienti oznámili spoločnosti ERGO, že prestali platiť uvedené poistné po tom, ako k nej stratili dôveru, ktorú pôvodne mali, z dôvodu, že s nimi neprimerane zaobchádzala.
- 21 Po zániku predmetných poistných zmlúv spoločnosť ERGO podľa spornej zmluvy žiadala od pani Barlíkovej, aby vrátila zálohové provízie v celkovej výške 11 421,42 eura, ktoré jej boli vyplatené na základe týchto poistných zmlúv. Keďže pani Barlíková nevrátila túto sumu, spoločnosť ERGO podala na Okresný súd Dunajská Streda žalobu o jej zaplatenie.
- 22 Pani Barlíková pred uvedeným súdom tvrdí, že zánik týchto zmlúv zavinila spoločnosť ERGO. Z listov, ktoré viacerí klienti adresovali tejto spoločnosti, vyplýva, že s nimi zaobchádzala neprimerane, najmä tak, že im kládla aj po uzavretí zmluvy množstvo otázok a posielala im upomienky, hoci poistné bolo zaplatené.
- 23 V tomto kontexte chce vnútroštátny súd určiť, či ustanovenia spornej zmluvy, podľa ktorej nezaplatením poistného stanoveného v zmluve uzatvorenej medzi zastúpeným a tretou osobou buď zaniká nárok na províziu, alebo sa výška tejto provízie v závislosti od trvania tejto poistnej zmluvy pomerne zníži, sú v rozpore s § 662 Obchodného zákonníka, ktorý prebral článok 11 smernice 86/653.
- 24 Na tento účel sa vnútroštátny súd pýta, či článok 11 ods. 1 prvá zarážka tejto smernice umožňuje zohľadniť osobitný charakter dlhodobých kontraktov. V tejto súvislosti uvádza, že uvedená smernica neupravuje prípad čiastočnej nerealizácie zmluvy. Podľa vnútroštátneho súdu treba objasniť pojem „vina zastúpeného“ v zmysle článku 11 ods. 1 druhej zarážky tejto smernice. Vnútroštátny súd považuje toto objasnenie v prejednávanej veci za dôležité z dôvodu osobitného režimu, ktorý sa uplatňuje podľa § 801 ods. 2 Občianskeho zákonníka na zánik poistných zmlúv. Poistníci môžu podľa tohto ustanovenia ukončiť zmluvu nezaplatením splatného poistného, avšak mohli by využiť aj klasické spôsoby ukončenia zmluvy, ako je výpoveď alebo odstúpenie. Z právneho hľadiska dôvodom ukončenia zmluvy je nezaplatenie poistného, ktoré predstavuje porušenie povinnosti poistníka. Táto nečinnosť však môže mať rôzne dôvody, a poistník teda môže mať rôzne pohnútky, aby takto postupoval.
- 25 Za týchto okolností Okresný súd Dunajská Streda rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1.

Má sa spojenie ‚zmluva medzi zastúpeným a tretou stranou sa nerealizuje‘ v článku 11 smernice Rady z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov (86/653/EHS, ďalej len ‚smernica 86/653‘) vykladať tak, že sa ním rozumie:

- a) úplná nerealizácia zmluvy, teda že zastúpený ani tretia osoba si ani čiastočne neposkytnú plnenia predpokladané v zmluve, alebo
 - b) aj čiastočná nerealizácia zmluvy, teda že sa napríklad nedosiahne predpokladaný objem obchodov, prípadne zmluva nebude trvať predpokladaný čas?
2. Ak je správny výklad v písmene b) otázky č. 1, má sa článok 11 ods. 2 smernice 86/653 vykladať tak, že nie je odchýlením v neprospech zástupcu také ustanovenie zmluvy o obchodnom zastúpení, podľa ktorého je zástupca povinný vrátiť pomernú časť svojej provízie, ak sa zmluva medzi zastúpeným a tretou osobou nerealizuje v predpokladanom rozsahu, resp. v rozsahu, ktorý určuje zmluva o obchodnom zastúpení?
3. Majú sa v prípadoch, o aké ide vo veci samej, pri posudzovaní ‚viny zastúpeného‘ v zmysle druhej zarážky článku 11 ods. 1 smernice 86/653
- a) skúmať len právne dôvody bezprostredne vedúce k ukončeniu zmluvy (napr. že zmluva zanikla v dôsledku neplnenia povinností z nej tretou osobou), alebo
 - b) sa má skúmať aj to, či tieto právne dôvody neboli dôsledkom správania zastúpeného v právnom vzťahu s touto tretou osobou, ktoré túto tretiu osobu viedli k strate dôvery v zastúpeného a následne k porušeniu povinnosti zo zmluvy so zastúpeným?“

O právomoci Súdneho dvora

- 26 Na úvod je potrebné uviesť, že z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že spoločnosť ERGO pred vnútroštátnym súdom tvrdí, že smernica 86/653 sa neuplatní vo vnútroštátnom konaní, pretože sporná zmluva vzhľadom na svoje označenie a odkaz na § 642 Obchodného zákonníka nepredstavuje zmluvu o obchodnom zastúpení, ale zmluvu o sprostredkovaní.
- 27 V tejto súvislosti treba konštatovať, že z tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že podľa vnútroštátneho súdu sa má sporná zmluva považovať za zmluvu o obchodnom zastúpení, a nie za zmluvu o sprostredkovaní. Tento rozsudok sa preto zakladá na tomto druhom predpoklade.
- 28 Treba uviesť, že je pravda, že táto zmluva nepatrí do pôsobnosti smernice 86/653, ktorá sa podľa definície pojmu „obchodný zástupca“ upraveného v jej článku 1 ods. 2 uplatní len na obchodných zástupcov trvalo oprávnených buď dojednávať nákup a predaj tovaru, alebo dojednať a uzatvoriť jeho nákup a predaj. Na obchodného zástupcu, ktorého činnosť spočíva tak ako vo veci vo vnútroštátnom konaní v dojednávaní a uzatváraní predaja poisťovacích služieb, sa preto nevzťahuje definícia podľa tohto článku 1 ods. 2.
- 29 Z ustálenej judikatúry však vyplýva, že pokiaľ vnútroštátna právna úprava prispôsobí riešenie situácií, ktoré sú čisto vnútornou záležitosťou, riešeniam upraveným právom Únie, a to najmä s cieľom predísť výskytu diskriminácie vlastných štátnych príslušníkov či prípadného skreslenia hospodárskej súťaže alebo s cieľom zabezpečiť jednotný postup v porovnateľných situáciách, existuje jasný záujem na tom, aby sa s cieľom predísť budúcim rozdielom vo výklade vykladali ustanovenia alebo pojmy prebraté z práva Únie jednotným spôsobom bez ohľadu na podmienky, za ktorých sa majú uplatniť (rozsudok z 3. decembra 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, bod 17 a citovaná judikatúra).
- 30 V tejto súvislosti je si vnútroštátny súd vedomý, že pred ním prejednávaný spor nepatrí do pôsobnosti práva Únie. Napriek tomu s odkazom na rozsudok Súdneho dvora zo 16. marca 2006, Poseidon Chartering (C-3/04, EU:C:2006:176), uviedol, že ustanovenia smernice 86/653, pokiaľ ide o zmluvy o obchodnom zastúpení pre poisťovacie služby, sa uplatnia na daný prípad.

- 31 V bode 12 tohto rozsudku bolo uvedené, že smernica 86/653 bola prebratá do právneho poriadku Slovenskej republiky prostredníctvom § 652 a nasl. Obchodného zákonníka. Ako poznamenala vláda Slovenskej republiky, tieto ustanovenia sa neobmedzujú len na nákup alebo predaj tovarov, ale vzťahujú sa aj na zmluvy o službách. Z uvedeného vyplýva, že slovenský zákonodarca sa takýmto prebratím ustanovení tejto smernice do vnútroštátneho práva rozhodol uplatniť rovnaké zaobchádzanie so zmluvami o obchodnom zastúpení týkajúcimi sa tovarov a so zmluvami o obchodnom zastúpení týkajúcimi sa služieb.
- 32 Preto treba konštatovať, že Súdny dvor má právomoc rozhodnúť o návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

- 33 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 11 ods. 1 prvá zarážka smernice 86/653 vykladať v tom zmysle, že sa vzťahuje nielen na prípady úplnej nerealizácie zmluvy medzi zastúpeným a treťou osobou, ale tiež na prípady čiastočnej nerealizácie tejto zmluvy, teda že sa nedosiahne predpokladaný objem obchodov alebo že táto zmluva nebude trvať predpokladaný čas.
- 34 Vo väčšine jazykových verzií článok 11 ods. 1 prvá zarážka tejto smernice stanovuje, že nárok na províziu môže zaniknúť „iba a v rozsahu“, ak je ustálené, že zmluva medzi treťou osobou a zastúpeným sa nerealizuje.
- 35 Použitie slovného spojenia „v rozsahu“ znamená, že na účely určenia, či nárok na províziu zanikol, treba zohľadniť pomer, v akom sa zmluva nerealizovala. Z použitia tohto slovného spojenia možno vyvodiť, že článok 11 ods. 1 prvá zarážka tejto smernice upravuje prípad úplnej nerealizácie zmluvy, ako aj jej čiastočnej nerealizácie.
- 36 Česká, lotyšská a slovenská jazyková verzia článku 11 ods. 1 smernice 86/653 však neobsahujú slovné spojenie „v rozsahu“.
- 37 Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora sa ustanovenia práva Únie majú vykladať a uplatňovať jednotne na základe verzií vypracovaných vo všetkých jazykoch Únie. V prípade rozdielu medzi rôznymi jazykovými verziami textu práva Únie sa má predmetné ustanovenie vykladať podľa celkovej systematiky a účelu právneho predpisu, ktorého je súčasťou (rozsudok z 1. marca 2016, Alo a Osso, C-443/14 a C-444/14, EU:C:2016:127, bod 27).
- 38 Z uvedeného vyplýva, že vzhľadom na odlišnosť jazykových verzií uvedenú v bode 36 tohto rozsudku treba článok 11 ods. 1 prvú zarážku smernice 86/653 vykladať z hľadiska celkovej systematiky a účelu tejto smernice.
- 39 V prvom rade, pokiaľ ide o celkovú systematiku smernice 86/653, jej článok 7 ods. 1 stanovuje, že obchodný zástupca má nárok na províziu najmä vtedy, ak sa transakcia uzatvorila v dôsledku jeho činnosti. Článok 10 ods. 1 tejto smernice však spresňuje, že provízia je splatná „hneď a v rozsahu, v akom“ sa transakcia uskutočnila alebo sa mala uskutočniť. Samozrejme, že tento záver nemožno vyvodiť z použitia slovného spojenia „v rozsahu, v akom“, keďže toto spojenie sa nepoužíva vo všetkých jazykových verziách tohto ustanovenia.
- 40 Napriek tomu z výkladu článku 7 ods. 1 smernice 86/653 v spojení s jej článkom 10 ods. 1 vyplýva, že obchodný zástupca má nárok na províziu za transakcie, ktoré uzavrel zastúpený s klientmi, ktorých on priniesol, pričom tento nárok vzniká až v momente uskutočnenia predmetných transakcií alebo až

v momente, keď sa tieto transakcie mali uskutočniť. Z uvedeného možno vyvodiť, že provízia je splatná postupne podľa tejto realizácie, pričom pokiaľ ide o dlhodobé zmluvy s postupným plnením, akými sú predmetné poisťné zmluvy vo vnútroštátnom konaní, sa provízia rozvrhne na časové úseky. Ak je však provízia splatná len pomerne podľa realizácie týchto transakcií, nárok na províziu zaniká, pokiaľ sa tieto transakcie nerealizovali. Článok 11 ods. 1 prvá zarážka tejto smernice sa má preto vykladať v tom zmysle, že sa vzťahuje tiež na prípady čiastočnej nerealizácie zmluvy uzavretej medzi zastúpeným a treťou osobou.

- 41 V druhom rade, pokiaľ ide o cieľ smernice 86/653, treba pripomenúť, že z jej druhého a tretieho odôvodnenia vyplýva, že táto smernica má najmä chrániť obchodného zástupcu v jeho vzťahu so zastúpeným (pozri v tomto zmysle rozsudok z 3. decembra 2015, Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, bod 23).
- 42 Z článku 3 ods. 1 a článku 4 ods. 1 tejto smernice však vyplýva, že obchodný zástupca a zastúpený musia vo svojich vzájomných vzťahoch konať lojálne a dobromyseľne. Rovnako z článku 10 ods. 1 tejto smernice vyplýva, že zákonodarca mal v úmysle podmieniť splatnosť provízie skôr realizáciou zmluvy ako jej uzavretím.
- 43 Výklad článku 11 ods. 1 prvej zarážky smernice 86/653, ktorý by sa týkal výlučne prípadov úplnej nerealizácie zmluvy, by smeroval proti cieľu ustanovení tejto smernice, ktoré sú uvedené v predchádzajúcom bode, a tiež proti nej ako celku, ak by sa zástupcovi v prípade dlhodobých zmlúv, akými sú predmetné poisťné zmluvy vo vnútroštátnom konaní, garantovala celá provízia hneď na začiatku realizácie zmlúv bez toho, aby sa zohľadnila možnosť ich čiastočnej nerealizácie.
- 44 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy treba na prvú otázku odpovedať, že článok 11 ods. 1 prvá zarážka smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že sa vzťahuje nielen na prípady úplnej nerealizácie zmluvy uzatvorenej medzi zastúpeným a treťou osobou, ale tiež na prípady čiastočnej nerealizácie tejto zmluvy, teda že sa nedosiahne predpokladaný objem obchodov alebo že táto zmluva nebude trvať predpokladaný čas.

O druhej otázke

- 45 Svojou druhou prejudiciálnou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 11 ods. 2 a 3 smernice 86/653 vykladať v tom zmysle, že ustanovenie zmluvy o obchodnom zastúpení, podľa ktorého je zástupca povinný vrátiť pomernú časť svojej provízie v prípade čiastočnej nerealizácie zmluvy uzavretej medzi zastúpeným a treťou osobou, je „odchýlením v neprospech obchodného zástupcu“ v zmysle článku 11 ods. 3 tejto smernice.
- 46 V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že článok 11 ods. 3 smernice 86/653 zakazuje odchýliť sa dohodou od článku 11 ods. 1 tejto smernice v neprospech obchodného zástupcu.
- 47 Skutočnosť, že zmluva o obchodnom zastúpení ukladá zástupcovi povinnosť vrátiť pomernú časť svojej provízie v prípade, že zmluva uzavretá medzi zastúpeným a treťou osobou sa zrealizuje iba čiastočne, však nemožno v zásade považovať za „odchýlenie v neprospech obchodného zástupcu“ v zmysle článku 11 ods. 3 smernice 86/653. Naopak táto povinnosť je v súlade s ustanoveniami článku 11 ods. 1 a 2 tejto smernice.
- 48 Z odpovede na prvú otázku vyplýva, že článok 11 ods. 1 prvá zarážka smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že nárok na províziu obchodného zástupcu môže zaniknúť tiež v prípade, ak zmluva uzavretá medzi zastúpeným a treťou osobou sa čiastočne realizuje. Okrem toho podľa článku 11 ods. 2 tejto smernice obchodný zástupca zaplatenú províziu vráti, ak nárok na ňu zanikol. V súlade s týmito ustanoveniami zástupca môže byť povinný vrátiť zaplatenú províziu, pretože zmluva uzavretá medzi zastúpeným a klientom sa nezrealizovala.

- 49 Je však potrebné spresniť na jednej strane, že povinnosť vrátiť províziu musí byť striktné primeraná rozsahu nerealizovanej zmluvy. Povinnosť vrátiť pomerne vyššiu časť provízie, než bol rozsah nerealizovanej zmluvy, by v skutočnosti predstavovala odchýlenie v neprospech zástupcu, ktoré článok 11 ods. 3 smernice 86/653 zakazuje. Naopak, stále je možné odchýliť sa v prospech zástupcu, keď sa od neho bude žiadať vrátenie pomerne nižšej časti provízie, než bol rozsah nerealizovanej zmluvy.
- 50 Na druhej strane z článku 11 ods. 3 smernice 86/653 vyplýva, že zmluvou sa nemožno odchýliť od druhej podmienky stanovenej v článku 11 ods. 1 tejto smernice, podľa ktorej nárok na províziu zanikne len vtedy, ak nerealizácia zmluvy nie je dôsledkom okolností, ktoré sú pripísateľné zastúpenému. Zmluvné ustanovenie, ktoré by stanovilo zánik nároku na províziu za stavu, keď nerealizácia zmluvy je dôsledkom okolností, ktoré sú pripísateľné zastúpenému, by bolo preto v rozpore s týmto článkom 11 ods. 3.
- 51 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy treba na druhú otázku odpovedať, že článok 11 ods. 2 a 3 smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že ustanovenie zmluvy o obchodnom zastúpení, podľa ktorého je zástupca povinný vrátiť pomernú časť svojej provízie v prípade čiastočnej nerealizácie zmluvy uzavretej medzi zastúpeným a tretou osobou, nie je „odchýlením v neprospech obchodného zástupcu“ v zmysle článku 11 ods. 3 tejto smernice, pokiaľ je časť provízie, ktorá sa musí vrátiť, primeraná rozsahu nerealizovanej zmluvy a pod podmienkou, že nerealizácia tejto zmluvy nie je dôsledkom okolností, ktoré sú pripísateľné zastúpenému.

O tretej otázke

- 52 Svojou treťou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa článok 11 ods. 1 druhá zarážka smernice 86/653 má vykladať v tom zmysle, že pojem „okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému“ sa vzťahuje len na právne dôvody bezprostredne vedúce k ukončeniu zmluvy uzavretej medzi zastúpeným a tretou osobou alebo či sa tento pojem vzťahuje na všetky právne a skutkové okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému, ktoré zapríčinili nerealizáciu zmluvy.
- 53 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že podľa návrhu na začatie prejudiciálneho konania nerealizácia poisťných zmlúv vo veci samej, pri ktorej vzniká podľa spoločnosti ERGO právo na vrátenie provízií zaplatených pani Barlikovej, vyplýva z toho, že niektorí klienti nezaplatili poisťné vzťahujúce sa na tieto zmluvy. Podľa slovenského práva táto jediná skutočnosť v súlade s § 801 Občianskeho zákonníka príslušné zmluvy zo zákona ukončí. Podľa vnútroštátneho súdu klienti nezaplatili uvedené poisťné z dôvodu straty dôvery v zastúpeného, ktorý sa vo vzťahu k nim nezachoval profesionálne.
- 54 Smernica 86/653 nedefinuje pojem „okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému“. Ako uviedol generálny advokát v bode 53 svojich návrhov, v niektorých jazykových verziách tejto smernice, najmä francúzskej, je článok 11 ods. 1 druhá zarážka formulovaný neutrálne, pričom sa obmedzuje na myšlienku, že nerealizáciu zmluvy uzavretej s tretou osobou nemožno pripísať zastúpenému. Naopak, v iných jazykových verziách, najmä v slovenskej verzii tohto ustanovenia, sa uvádza vina zastúpeného.
- 55 Preto je potrebné v súlade s judikatúrou uvedenou v bode 37 tohto rozsudku vykladať článok 11 ods. 1 druhú zarážku smernice 86/653 najmä z hľadiska cieľa tejto smernice.
- 56 V bodoch 41 a 42 tohto rozsudku sa uvádza, že cieľom uvedenej smernice je najmä chrániť obchodného zástupcu, a odkazuje sa okrem iného na vzťahy založené na lojalnosti a dobromyseľnosti medzi obchodným zástupcom a zastúpeným. Podmienka viažuca sa na skutočnosť, že nerealizácia zmluvy nesmie byť dôsledkom okolností, ktoré sú pripísateľné zastúpenému, prispieva k naplneniu týchto cieľov tým, že bráni zastúpenému, aby sa oslobodil od svojej povinnosti zaplatiť zástupcovi províziu, keď sám zapríčinil nerealizáciu transakcie.

- 57 Užšia definícia pojmu „okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému“, ktorá sa viaže len na právne dôvody bezprostredne vedúce k ukončeniu zmluvy, nezávisle od skutkových a právnych okolností, ktoré vysvetľujú toto ukončenie, nie je v súlade s uvedenými cieľmi. Táto užšia definícia neumožňuje posúdiť, či v skutočnosti zastúpený zapríčinil ukončenie zmluvy, a ani to, či sa mu má pripísať nerealizácia tejto zmluvy. Existovali by teda situácie, v ktorých by sa zastúpený mohol vyhnúť zaplateniu provízie, pričom toto ukončenie zmluvy by bolo dôsledkom jeho vlastného správania.
- 58 Stalo by sa tak v prípade takej právnej úpravy ako vo vnútroštátnom konaní, ktorá stanovuje, že nezaplatením poistného v súlade s § 801 Občianskeho zákonníka zo zákona zanikajú poistné zmluvy. Podľa tejto právnej úpravy sa zmluva ukončí z dôvodu neplnenia zmluvných záväzkov zo strany tretích osôb, ktoré prestali platiť poistné vzťahujúce sa na tieto zmluvy, avšak bez toho, aby sa zohľadnil dôvod zastavenia platieb.
- 59 Z uvedeného vyplýva, že pojem „okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému“ uvedený v článku 11 ods. 1 druhej zarážke smernice 86/653 sa nemôže vzťahovať len na právne dôvody bezprostredne vedúce k ukončeniu zmluvy, ale vzťahuje sa na dôvody vedúce k tomuto ukončeniu, ktoré vnútroštátny súd musí posúdiť na základe všetkých relevantných právnych a skutkových okolností s cieľom určiť, či nerealizácia zmluvy nie je dôsledkom okolností, ktoré sú pripísateľné zastúpenému.
- 60 Preto pokiaľ ide konkrétne o predmetný skutkový stav vo vnútroštátnom konaní, vnútroštátnemu súdu prináleží, aby pri rozhodovaní o žalobe spoločnosti ERGO o vrátenie provízií a o prípadnom zániku nároku na províziu pani Barlíkovej zohľadnil všetky skutkové okolnosti v danej veci, a to nad rámec samotného neplnenia povinnosti zo strany poistníkov zaplatiť poistné vzťahujúce sa na uzavretú poistnú zmluvu, s cieľom zistiť, či nerealizácia týchto zmlúv nie je pripísateľná tejto spoločnosti.
- 61 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy treba na tretiu otázku odpovedať, že článok 11 ods. 1 druhá zarážka smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že pojem „okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému“ sa nevzťahuje len na právne dôvody bezprostredne vedúce k ukončeniu zmluvy uzatvorenej medzi zastúpeným a treťou osobou, ale vzťahuje sa na všetky právne a skutkové okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému, ktoré zapríčinili nerealizáciu zmluvy.

O trovách

- 62 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdný dvor (štvrtá komora) rozhodol takto:

1. Článok 11 ods. 1 prvá zarážka smernice Rady 86/653/EHS z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov sa má vykladať v tom zmysle, že sa vzťahuje nielen na prípady úplnej nerealizácie zmluvy uzatvorenej medzi zastúpeným a treťou osobou, ale tiež na prípady čiastočnej nerealizácie tejto zmluvy, teda že sa nedosiahne predpokladaný objem obchodov alebo že táto zmluva nebude trvať predpokladaný čas.
2. Článok 11 ods. 2 a 3 smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že ustanovenie zmluvy o obchodnom zastúpení, podľa ktorého je zástupca povinný vrátiť pomernú časť svojej provízie v prípade čiastočnej nerealizácie zmluvy uzavretej medzi zastúpeným a treťou osobou, nie je „odchýlením v neprospech obchodného zástupcu“ v zmysle článku 11 ods. 3

tejto smernice, pokiaľ časť provízie, ktorá sa musí vrátiť, je primeraná rozsahu nerealizovanej zmluvy a pod podmienkou, že nerealizácia tejto zmluvy nie je dôsledkom okolností, ktoré sú pripísateľné zastúpenému.

- 3. Článok 11 ods. 1 druhá zarážka smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že pojem „okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému“ sa nevzťahuje len na právne dôvody bezprostredne vedúce k ukončeniu zmluvy uzatvorenej medzi zastúpeným a treťou osobou, ale vzťahuje sa na všetky právne a skutkové okolnosti, ktoré sú pripísateľné zastúpenému, ktoré zapríčinili nerealizáciu zmluvy.**

von Danwitz
Juhász

Vajda

Jürimäe

Lycourgos

Rozsudok bol vyhlásený v Luxemburgu 17. mája 2017.

Tajomník
A. Calot Escobar

Predseda štvrtej komory
T. von Danwitz